

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta
Complectens Primam Secundæ, & Secundam Secundæ Summæ
Theologiæ

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

7 vtrum dolor exterior sit maior, quàm interior.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72759](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72759)

& ex effectu, ut patet in litera: quoniam non experimur odium ita impedire amore omnem, sicut tristitia delectationem: quoniam nec amor ita confortat naturam, sicut delectatio, nec odium debilitat illa sicut tristitia.

In responsione ad secundum adverte, quod motus ab extrinseco ex parte actui est fortior in principio extratione contrarietatis, qua unumquodque & seipsum imprimere, & opposito contrarianti obstitit.

Cap. 3. non presul a fine, tom. 5.

*e. 9. non remote a fine, tom. 6.

*p. 4. a medio.

Et ex hoc sequitur quod triste coniunctum fortius agit, utpote contrarium, & consequenter magis sentitur privatio delectabilis, quam sentiebatur ipsius coniunctio: & sic per accidens, uehementius fugitur tristitia, quam acceptabatur delectatio, ratione tamen cuius haec fugitur, ex parte autem patientis, motus ab extrinseco debet esse minor in principio, quia magis contrariatur in principio.

SED CONTRA. Bonum est fortius quam malum, ut patet per Dio. 4. c. de diu. no. sed delectatio est appetibilis propter bonum quod est eius obiectum: fuga autem tristitiae est propter malum: ergo fortior est appetitus delectationis, quam fuga tristitiae.

RESPON. Dicendum, quod per se loquendo, appetitus delectationis est fortior quam fuga tristitiae, cuius ratio est: quia causa delectationis est conueniens bonum, causa autem doloris, siue tristitiae, est aliquid malum repugnans. Contingit autem aliquod bonum esse conueniens absque omni dissonantia: non autem potest esse aliquod malum totaliter absque omni conuenientia repugnans. unde delectatio potest esse integra & perfecta, tristitia autem est semper secundum partem: unde naturaliter maior est appetitus delectationis, quam fuga tristitiae. Alia uero ratio est: quia bonum, quod est obiectum delectationis, per seipsum appetitur: malum autem quod est obiectum tristitiae, est fugiendum in quantum est privatio boni. quod autem est per se, potius est illo quod est per accidens: cuius est signum apparet in motibus naturalibus. Nam omnis motus naturalis intensior est in fine, cum appropinquat ad terminum suae naturae conuenientem, quam in principio, cum recedit a termino suae naturae non conuenienti, quasi natura magis tendat in id quod est sibi conueniens, quam fugiat id quod est sibi repugnans: unde & inclinatio appetituum uirtutis per se loquendo, uehementius tendit in delectationem quam fugiat tristitiam. Sed per accidens contingit, quod tristitiam aliquis magis fugit, quam delectationem appetat, & hoc tripliciter. Primo quidem ex parte apprehensionis: quia ut Au. dicit 10. de Tri. amor magis sentitur, cum eum prodit indigentia. ex indigentia autem amati procedit tristitia, quae est ex amissione alicuius boni amati, uel ex incursum alicuius mali contrarii. delectatio autem non habet indigentiam boni amati, sed quiescit in eo iam adepti. Cum igitur amor sit causa delectationis & tristitiae, in tanto magis fugitur tristitia, quanto magis sentitur amor ex eo, quod contrariatur amori. Secundo ex parte causae contristantis, uel dolorem inferentis, quae repugnat bono magis amato, quam sit bonum illud, in

*Circum. h. lib. tom. 3.

contrarietate contristantis: appetitus autem delectationis non est ex aliqua contrarietate contristatus, sed magis procedit ex conuenientia delectantis. ergo maior est fuga tristitiae, quam appetitus delectationis.

¶ 3. Prae. Quanto aliquis secundum rationem fortiori passioni repugnat, tanto laudabilior est & uirtuosior: quia uirtus est circa difficile & bonum, ut dicitur in 2. Eth. * sed fortis qui resistit motui, quo fugitur dolor, est uirtuosior, quam temperatus qui resistit motui, quo appetitur delectatio. dicit enim Philosophus in 1. * Rhet. quod fortes & iusti maxime honorantur. ergo uehementior est motus, quo fugitur tristitia, quam motus quo appetitur delectatio.

SED CONTRA. Bonum est fortius quam malum, ut patet per Dio. 4. c. de diu. no. sed delectatio est appetibilis propter bonum quod est eius obiectum: fuga autem tristitiae est propter malum: ergo fortior est appetitus delectationis, quam fuga tristitiae.

RESPON. Dicendum, quod per se loquendo, appetitus delectationis est fortior quam fuga tristitiae, cuius ratio est: quia causa delectationis est conueniens bonum, causa autem doloris, siue tristitiae, est aliquid malum repugnans. Contingit autem aliquod bonum esse conueniens absque omni dissonantia: non autem potest esse aliquod malum totaliter absque omni conuenientia repugnans. unde delectatio potest esse integra & perfecta, tristitia autem est semper secundum partem: unde naturaliter maior est appetitus delectationis, quam fuga tristitiae. Alia uero ratio est: quia bonum, quod est obiectum delectationis, per seipsum appetitur: malum autem quod est obiectum tristitiae, est fugiendum in quantum est privatio boni. quod autem est per se, potius est illo quod est per accidens: cuius est signum apparet in motibus naturalibus. Nam omnis motus naturalis intensior est in fine, cum appropinquat ad terminum suae naturae conuenientem, quam in principio, cum recedit a termino suae naturae non conuenienti, quasi natura magis tendat in id quod est sibi conueniens, quam fugiat id quod est sibi repugnans: unde & inclinatio appetituum uirtutis per se loquendo, uehementius tendit in delectationem quam fugiat tristitiam. Sed per accidens contingit, quod tristitiam aliquis magis fugit, quam delectationem appetat, & hoc tripliciter. Primo quidem ex parte apprehensionis: quia ut Au. dicit 10. de Tri. amor magis sentitur, cum eum prodit indigentia. ex indigentia autem amati procedit tristitia, quae est ex amissione alicuius boni amati, uel ex incursum alicuius mali contrarii. delectatio autem non habet indigentiam boni amati, sed quiescit in eo iam adepti. Cum igitur amor sit causa delectationis & tristitiae, in tanto magis fugitur tristitia, quanto magis sentitur amor ex eo, quod contrariatur amori. Secundo ex parte causae contristantis, uel dolorem inferentis, quae repugnat bono magis amato, quam sit bonum illud, in

quo delectamur. Magis enim amamus consistentiam corporis naturalem, quam delectationem cibi: & ideo timore doloris, quae puenit ex flagellis, uel aliis huiusmodi, quae contrariatur bonae consistentiae corporis, dimittimus delectationem ciborum, uel aliorum huiusmodi. Tertio, ex parte effectus, scilicet in quantum tristitia impedit non unam tantum delectationem, sed omnes.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod illud quod Augustinus dicit, quod dolor magis fugitur, quam uoluptas appetatur, est uerum per accidens, & non per se: & hoc patet ex eo quod subdit. Quandoque quidem etiam uidemus immanissimas bestias a maximis uoluptatibus abstinere dolorum metu, qui contrariatur uirtuti, quae maxime amatur.

AD SECUNDUM dicendum, quod aliter est in motu, quod est ab interiori: & aliter in motu, qui est ab exteriori. Motus enim qui est ab interiori, magis tendit in id quod est conueniens, quam recedat a contrario, sicut supra dictum est de motu naturali: sed motus qui est ab extrinseco, intenditur ex ipsa contrarietate, quia unumquodque suo modo nititur ad resistendum contrario, sicut ad conferuationem sui ipsius. Unde motus uolentus intenditur in principio, & remittitur in fine. Motus autem appetitiuus partis est ab intrinseco, cum sit ab anima ad res: & ideo per se loquendo, magis appetitur delectatio, quam fugiatur tristitia. sed motus sensitiuus partis est ab exteriori, quasi a re: & ad animam, unde magis sentitur, quod est magis contrarium, sicut & sicetiam per accidens, in quantum sensus requiritur ad delectationem & tristitiam, magis fugitur tristitia, quam delectatio appetatur.

AD TERTIUM dicendum, quod fortis non laudatur ex eo, quod secundum rationem non uincitur a dolore, uel tristitia quacunque, sed ex ea quae consistit in periculis mortis: quae quidem tristitia magis fugitur, quam appetatur delectatio ciborum, uel uenerorum, circa quam est temperantia, sicut uita magis amatur, quam cibus uel coitus: sed temperatus magis laudatur ex hoc, quod non profectur delectationes tactus, quam ex hoc, quod non fugit tristitias contrarias, ut patet in 3. * Eth.

ARTICVLVS VII.

Utrum dolor exterior sit maior quam interior.

AD SEPTIMUM sic proceditur. Videtur, quod dolor exterior sit maior, quam dolor cordis interior. Dolor enim cordis exterior causatur ex causa repugnante bonae consistentiae corporis, in quo est uita: dolor autem interior causatur ex aliqua imaginatione mali. cum ergo uita magis ametur, quam imaginatum bonum, uidetur secundum praedicta, quod dolor exterior sit maior, quam dolor interior.

¶ 2. Prae. Res magis mouet, quae rei similitudo: sed dolor exterior puenit ex reali consuetudine alicuius contrarii: dolor autem interior ex similitudine contrarii apprehensa. ergo maior est dolor exterior, quam dolor interior.

¶ 3. Prae. Causa ex effectu cognoscitur: sed dolor exterior habet fortiores effectus. facilius enim homo mouitur propter dolores exteriores, quam propter dolorem interiore. ergo exterior dolor est maior, & magis fugitur, quam dolor interior.

SED CONTRA est, quod dicitur Ecc. 25. Omnis plaga, tristitia cordis est: & omnis malitia, nequitia mulieris. ergo sicut nequitia mulieris alias nequitias superat, ut ibi fit dictum, ita tristitia cordis omnem plagam exteriorum excedit.

RESPON. Dicendum, quod dolor exterior & interior in uno conueniunt, & in duobus differunt. Conueniunt

niant quidem in hoc, quod uterque est motus appetitus virtutis, ut supra dictum est: sed differunt secundum illa duo, quae ad tristitiam & delectationem requiruntur. secundum causam, quae est bonum vel malum coniunctum, & secundum apprehensionem. Causa enim doloris exterioris est malum coniunctum, quod repugnat corpori: causa autem interioris doloris est malum coniunctum, quod repugnat appetitui. Dolor est exterior sequitur apprehensionem sensus, & specialiter tactus: dolor autem interior sequitur apprehensionem interiorem, vel imaginationis. scilicet uel etiam rationis. Si ergo comparatur causa interioris doloris ad causam exterioris, una per se pertinet ad appetitum, cuius est uterque dolor: alia uero per aliud. Nam dolor interior est ex hoc, quod aliquid repugnat ipsi appetitui: exterior autem dolor ex eo, quod repugnat appetitui, quia repugnat corpori. Saepe autem quod est per se, prius est eo quod est per aliud: unde ex parte ista dolor interior praeminet, dolori exteriori. Similiter est ex parte apprehensionis. nam apprehensio rationis & imaginationis altior est, quam apprehensio sensus tactus, unde simpliciter & per se loquendo, dolor interior potior est, quam dolor exterior: cuius signum est, quod etiam dolores exteriores aliquis uoluntarie suscipit, ut euitet interioris: & in quantum non repugnat dolor exteriori appetitui, fit quodammodo delectabilis & iucundus interiori gaudio. quandoque tamen dolor exterior est cui interiori dolore, & tunc dolor augetur: non solum enim interior est magis quam exterior, sed est uniuersalior. Quicquid enim est repugnans corpori, potest esse repugnans interiori appetitui: & quicquid apprehenditur sensu, potest apprehendi imaginatione & ratione, sed non conuertitur, & ideo signanter in autoritate adducta dicitur. Omnis plaga, tristitia cordis est, quia etiam dolores exteriorum plagarum sub interiori cordis tristitia comprehenduntur.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod dolor interior potest etiam esse de his quae contrariantur uita: & sic comparatio doloris interioris ad exteriorem non est accipienda secundum diuersa mala, quae sunt causa doloris, sed secundum diuersam, comparationem huius causa: doloris ad appetitum.

AD SECVNDVM Dicendum, quod tristitia interior non procedit ex similitudine rei apprehensa, sicut ex causa. Non enim homo tristatur interiori de ipsa similitudine apprehensa, sed de re cuius est similitudo: quae quidem res tanto perfectius apprehenditur per aliquam similitudinem, quanto similitudo est magis immaterialis & abstracta: & ideo dolor interior, per se loquendo, est maior tanquam de maiori malo existens propter hoc, quod interiori apprehensione magis cognoscitur malum.

AD TERTIVM dicendum, quod immutationes corporales magis causantur ex dolore exteriori, tum quia causa doloris exterioris est corruptio coniunctum corporaliter, quod exigit apprehensionem tactus: tum et quia sensus exterior est magis corporalis quam sensus interior: sicut & appetitus sensitivus, quam intellectivus. & per hoc, ut supra dictum est, ex motu appetitus sensitivus magis corpus immutat: & similiter ex dolore exteriori magis, quam ex dolore interiori.

A inconuenienter quatuor tristitiae species assignentur, quae sunt accidia, achos uel anxietas, secundum Gregorium Nyssenum. misericordia, & inuidia. Tristitia enim delectationi opponitur: sed delectationis non assignantur aliqua species. ergo nec tristitiae species debent assignari. **¶ 2 Prax.** Penitentia est quaedam spes tristitiae, similiter et nemesis & zelus, ut dicit Philosophus. 2. Rhet. quae quidem sub his speciebus non comprehenduntur. ergo insufficientes est eius praedicta diuisio.

B ¶ 3 Prax. Omnis diuisio debet esse per opposita: sed praedicta non habent oppositionem adinuicem. nam secundum Gregorium. Accidia est tristitia uocem amputans, anxietas uero est tristitia in alienis bonis, misericordia autem est tristitia in alienis malis. contingit autem aliquem tristari & de alienis malis, & de alienis bonis, & simul cum hoc interius aggruari, & exterius uocem amittere. ergo praedicta diuisio non est conueniens.

SED CONTRA est autoritas utriusque, scilicet Gregorii Nysseni & Damasceni.

C RESPON. Dicendum, quod ad rationem spiritus pertinet quod se habeat ex additione ad genus: sed generi potest aliquid addi dupliciter. Vno modo, quod per se ad ipsum pertinet, & uirtute continetur in ipso, sicut ratio ad animalia: & talis additio facit ueras species alicuius generis, ut per Philosophum patet in 7. & 8. Metaphysicae. Aliquid uero additur generi, quasi aliquid extraneum a ratione ipsius, sicut si aliquid animalia addatur, uel aliquid huiusmodi, & talis additio non facit ueras species generis, secundum quod communiter loquimur de generibus & speciebus. Interdum tamen dicitur aliquid esse species alicuius generis propter hoc, quod habet aliquid extraneum, ad quod applicatur generis ratio, sicut carbo & flamma dicuntur esse species ignis propter applicationem naturae ignis ad materiam alienam. Et simili modo loquendi, dicunt astrologia & perspectiva species mathematicae, in quantum principia mathematica applicantur ad materiam naturalem. Et hoc modo loquendi assignantur hic species tristitiae per applicationem rationis tristitiae ad aliquid extraneum, quod quidem extraneum accipi potest uel ex parte causae obiecti, uel ex parte effectus. Proprium enim obiectum tristitiae est proprium malum, uel extraneum obiectum tristitiae accipi potest uel secundum alterum tamen, quia scilicet est malum, sed non proprium, & sic est misericordia, quae est tristitia de alieno malo, in quantum tamen estimatur ut proprium, uel quantum ad utrumque, quia neque est de proprio, neque de malo, sed de bono alieno, in quantum tamen bonum alienum estimatur ut proprium malum, & sic est inuidia. Proprius autem effectus tristitiae consistit in quadam fuga appetitus, unde extraneum circa effectum tristitiae potest accipi quantum ad alterum tamen, quia tollitur fuga, & sic est anxietas, quae sic aggrauat animum, ut non appareat aliquid refugium, uel alio modo de angustia. Si uero intantum procedat talis aggrauatio, ut sit exteriora membra immobiliter ab opere, quod pertinet ad accidiam, sic erit extraneum quantum ad utrumque: quae nec est fuga, nec est in appetitum. Ideo autem specialiter accidia dicitur uocem amputare, quia uox iter omnes exteriores motus magis exprimit

tionis aduerte, quod id quod de ultimis speciebus tristitiae dicitur intelligi, quod cum effectus tristitiae consistat in appetitu fugitiuo, quando contingit deesse refugium aliquod, constituitur anxietas uel angustia ubi deest ly, fugitiuus, quando uero intantum tristitia est, quod nec appetibile aliquod ex illa relinquitur, sed solum contrarium constitans, tunc constituitur accidia, ubi etiam deest ly, appetere uel appetitus, id est, actus appetendi, non tamen tristandi actus.

¶ Super

Locis in ar. i. citatis.

li. 8. Metaph. text. 10. & 11. to. 3.

ARTICVLVS VIII.

Virum sunt tantum quatuor species tristitiae.

AD OCTAVVM sic proceditur. Videtur, quod Damasceni

In arg. Sed contra.

q. 14. ar. 4. In q. 41. ar. q. ad 1. & 2. ad 3. & 3. ad 2. q. ar. 3. cor. h. & ue q. Super questionis tri septimo. quatuor. l. in 2. 3. 4. 5.

¶ Miso septimo articulo circa octauum eiusdem quaest.